

ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին և Պայտի համար	150	72
» Գաւառացի »	160	»
» Օտար երկիրներու »	180	»
Վեցամսեայ և Պայտի »	75	»
» Գաւառացի »	80	»
Իւրաքանչիւր թերթի գին	60	փր.
Մասնագիտացման տողը մէկ անգամի համար	2	դուրուշ, երկու անգամի համար
60 փարսյ, աւելի անգամներու համար	40	փարսյ :

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՋԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Գուրու գացած իրազրայ ճանրու ճակըը Խժմագրութեան վրայ է : Իրազրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն խմբագիր - Տնօրէնին պիտի ուղղուի և Պայտի, Չիքիլի խան, Մասիսի գրասենեակը : Ճանրու ճակըը չվճարուած նամակ չընդունուիր :

ԿԱՏԱՆՈՒՄ 27 ՄԱՅՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Հիւսիսային Գերմանիոյ երեսփոխանական ժողովը մայիս 26ին զոյգուեցաւ : Երեսփոխան թագաւորը որ հանձնարարեալ էր, ատենադատութիւն մ'ըրաւ, որոյ մէջ ժողովին կատարած դործերը մի աւ մի թուելով իր գործութիւնը յայտնեց, եւ վերջին ալ ըսաւ թէ ինք ամեն բանէ աւել ընդհանուր խաղաղութեան անկողով միաբանուելու վրայ էր :

Գաղղիոյ մէջ Պ. Օլիվիէի պաշտօնէտ թեան դէմ դժգոհութիւններն որ քան զոր աւելնալով վրայ են լրացող իրենք, նոյն իսկ իրեն կառավարեցողները կ'ընեն քննադատութիւններ ընել սկսած են իրեն դէմ : Մասնաւոր ինքն իր պարտք եւ լը ինքն իր ճիշտութեան կողմէն հարուստ և բոց կարողակերտ : Կորստ լրագիրն յայտնաւորեալ կրէ թէ պաշտօնէտ թեան միակ դատարանն է՝ առաւել խոստումներուն դրոշմը : Օրէնսդրական ժողովին աշակերտեան անդամներն հետզհետէ կը բաժնուին Պ. Օլիվիէէն : Ճախարհակեան կեդրոնականներն ու սահմանադրականներն արդէն բաժնուած են անկէ :

Մարտիկոյն դործաւորները կայսեր առաջարկած ընդհանուր քուէարկութեան մէջ ՈՉ քուէ տուած ըլլալով, ասոր պատճառը բացատրելու մտքը հետեւեալ յայտարարութիւնն ստորագրել սկսած են, զոր կայսեր, Օրէնսդրական ժողովին, Գերմանիոյ եւ կառավարութեան պաշտօնէից պիտի դրկեն՝ երբոր առ նուազն տասն հազար ստորագրութիւն ունենայ :

Աւ կայսեր, աւ Պաշտօնէտ, աւ Սեքրետարիատի ժողով եւ աւ Մերտիկոյն

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԳՈՐԾԱՌՈՐԱՅ ՄԱՐՏԻԿՈՅ

«Մեր, ստորագրուելը, դործաւորը Մարտիկոյ, զուրկը յայտարարութենէ, շատերն են ընտանեաց հայր կամ ներսուկ, կը բողբենք այն սպերախոտութեան մեղադրանաց դէմ որ մեզ ուղղուեցաւ, կայսեր առաջարկութեան պայմանն կայսրութեան դէմ ՈՉ քուէ տուած ըլլանու համար :

«Մեր, ստորագրուելը, ոչ միայն իրենք քաղաքացի եւ իրեն անկեղծ եւ համազուտ հատարակապեալեան բողբեցինք կայսերական դրոշմեան դէմ, այլ եւ տնոր համար որ այս դրոշմեան չնորհիւ մեք անհնարութեան մէջ կը գտնուինք մեր կանայքը զուգահեռն եւ ծերունի ծնողները մեր աշխատութեան արեւոյնները :

«Երբեք չեն աննուած այսպիսի թշուառութիւն աշխատանքաց մէջ, եւ այսպիսի պերճութիւն ազգային գանձը բախտներուն, եւ դրամազը :

խոյ ու արուեստից առանձնաշնորհութիւնները վայելուցներուն մէջ : Երբեք տուրքերն այս ատիճան ընկճող չեն եղած : Երբեք վաճառականութիւնն ու նաւաստականութիւնն այս աւուր չափ որբալի վիճակի մէջ ինկած չեն :

«Որովհետեւ մեր քուէն բացատրութեան պէտք ունեցած կերելի, ահա կուտանք կատարեալ եւ անկեղծ : Այս կերպով քուէները կառավարութեան ու շարժութիւնը կը հրահանք մեր վշտաց վրայ, որպէս զի եթէ որ մը ինչպէս ժամանակաւ մեր լիտնցի եղբարքն ըրին, մեք ալ հարկադ ընք դրոշակի մը վրայ այս խօսքը դրել : Այսինքն ինչպէս կ'ընենք զարմարեալ չընենք թէ կայսրութեան չյայտնեցինք մեր այս վիճակը, որ չիլնար շարունակելու առանց դմեղ եւ ընկերութիւնը վտանգի մէջ ձգելու : »

Երեսփոխան Պերտիկոյն անդամաց թոշակէն դատ, որ ասորն 15000 ֆրանքի իջաւ, Պերտիկոյն խորհրդայն անդամաց թոշակն ալ պիտի չափաւորուի եւ 25000էն 18000 ֆրանքի պիտի իջնէ : Մինչեւ անդամ խօսք կայ թէ կայսեր թոշակն ալ պիտի պակսի, եւ արդէն կայսեր հաւանութիւն տուեր է ասոր :

Խոսակցող ոստիկանութիւնը դաւաճութիւն մը դատու գիւրծոր էմ մանուէլ թագաւորին կենացը դէմ : Թագաւորը վառնի ձիարշաւներուն ներկայ դատուելու պիտի երթար Ֆրանքիոյ մօտ, եւ ճանբայ կենցաղ կենցաղ իմանալու որ արքայապալան մը ծպտեալ կը բարձրանայ կայսրէն հոն եւ իր դիտարարութիւնն 'ի դործ դնելու պատրաստուած է : Այս մարդը ժամանակէ մ'ի վեր իտալիան ուր հանելու աշխատող գաղանթ ընկերութեանց մէկուն անդամ է եղեր :

Աթէնքն եկած լուրերուն նայելով, Հելլենական կառավարութիւնն ամեն ջանք 'ի դործ կը դնէ աւաղակութիւնը երկիրն մէջէն ջնջելու, եւ արդէն քանի մ'աւաղակայ խումբեր ընաղին ի դրն են : Իսկ անդ զիցի ճանապարհորդներն սպաննող աւաղակախումբին մէկ մասն եւ անոր գլուխ թաքս Սթամբուլըն չեն դանտած, թէ եւ կառավարութիւնը մեծ վարձը խոստացած է դանտներուն :

Մահուան դատաւարանալ աւաղակները վճռաւ ջնջալ ատենին բողբած ըլլալով, իրենց կեցիլը գլխատութեան պատիժը ետ մնացած է : Բայց ասոր կայս չկայ որ բողբեն անտիկ պիտի աի մնայ եւ վճիւրը գործաբեր :

Աթէնքի մէջ լուր ելեր է թէ պաշտպան տեղութեանց գերագանները լանարայի մէջ ժողով ընելով Յունաստանի կառավարութեան նկատմամբ բռնակցի ընթացքը սրոշելու կ'ըրային : Կըսուի որ եթէ անթութիւնները Յունաստանի պատուին դարձելը պա-

հանջու մ'ընեն, Գերդը թագաւորը չպիտի ընդունի, եւ լուազոյն պիտի համարի անտե՛ն հրաժարել քան թէ նաւաստացոյցիլ անաւարկութիւններ ընդունիլ :

Եղիպտոսի մէջ հիւպատոսական իրաւտութիւնը չափաւորելու համար խոսիլն կառավարութեան եւ եւրոպական տեղութեանց մէջ բացուած խնդրը, որուն յաշարութեանը վրայ Պ. Օլիվիէ մեծ յոյսեր սուած էր նուազը վաշային, կերելի թէ Գաղղիոյ նորընտիր պատմըն գործոց պաշտօնէին նոյն նպատակաւ ընդունելութիւնը չպիտի դանտն, վասն զի կըսուի թէ Պ. Տը կրամեն իր նախորդէն շատ արեւելք կարծիք ունի այս խնդրոյն վրայ :

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լէվոնթ թոյլով լրագիրը Բ. Գրան դէմ հելլենական լրագրի մը հրատարակած մէկ գրաւարտիլ յօդուածն առանց դիտարարութեան կամ հերքման իր էլեբուն մէջ դրած ըլլալուն համար բարձրագոյն հրամանաւ մէկ ամիս դադարման դատապարտեցաւ :

Գաղղիոյ դեպտանտան նախկին խորհրդական Պ. Ուլիքէ՝ որ հիմա Բուժիկի երկաթուղեաց ընկերութեան երեսփոխան եղած է, եւ նոյն երկաթուղեաց շինութեան անորէն Պ. Բըրէտէլ անցեալ հինգ շաբթի օրը ժրատու ինքնակալին ներկայանալով ծանուցին թէ եթա՛ր-Գուլիէն մինչեւ Գիւլիք Զէքմէճէ հասնելը բաժնին շինութիւնն այս շաբթու պիտի սկսի : Այս լուրը մեծ դժգոհութիւն պատճառեց վիճախաւ Սուլթանին :

Լէվոնթ թոյլով լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Օգոստոսի առ ինքնակալան անցեալ շաբթու քանի մ'օր Սէլմաուպիլի Գէօլին անցանկեալ գացած ժամանակ Սէլմաուպիլի մէջ տանիկ եւ թէ քրիստոնեայ ընակցաց առատ պարգև բաշխեր է, ընտանեաց գլուխներուն ճգական եւ տղայոց մէկ մէկ լիբա շնորհելով :

Եղիպտոսէն մայրաքաղաքիս Լէվոնթ Հէբրէո լրագրին կը գրեն թէ Աւստրիոյ հպատակ մը անգոյն ստիկանութեան դիւան բաժնի կը կրէ, Աւստրիոյ հիւպատոսը բողբեր է, որուն հետ միաբաներ են նաեւ ուրիշ տեղութեանց հիւպատոսները : Աւստրիոյ հիւպատոսը կը պահանջէ որ ոստիկանութեան դրոշմն էշու մը վրայ նստեցնելով զանհրէի վտղոցները պարտքընեն՝ գործած յանցանքը ծանուցանող թուղթ մը կուրծքէն կախուած, եւ յետոյ մշտնջենաւոր շրջութայակաղ աշխատութեան զրկուի :

ԲՆՐԱՅԻ ՀԳԵՂԸ

Մոսկալի հարուած մը, սրուն նմանը կրնանք բնել թէ երբեք տեսնուած չէր, կիրակի օրը Ռեբայի մեծ եւ ընդարձակ թաղն աւերակաց կոյս մը գարձուց, զո՛հ տանելով Եթիոն հարար կտորէն աւելի չէնք, անբաւ ինչք, եւ որ ամենէն օտարաբնիկն է : Հինգ վեց հարիւր շալ հողի :

Ճամ վեց ու կէսին սկսաւ թագաւոր մին ետեւի կողմը Ֆէրիտիէ լուաւ մի գոցը գոց տունէ մը, որուն բնակիչները տեղ գացած էին, եւ արեւելեան բուռն հովէն իսկոյն ծաւալելով անհրանարին արագութեամբ հարիւրաւոր տուներ մէկէն բունցեց եւ ընդարձակ կամաւալ հրեղէն հոսանքն մը նման ընթանալով մէկ ծայրը թագաւորի ետեւէն դէպ 'ի մեծ փողոցը, միւս ծայրը դէպ 'ի վար, Եթիո շէհր եւ փափաղ ֆէօրբիւսի բուած թաղերը : մէկ ծայրն ալ մէջ անդէն դէպ 'ի ֆրեսալուրս, թարաւ պաշի եւ Գալիօնու գուլլուք քաղցր այնպիսի արագութեամբ որ բնակիչները գորհուրելով շուարած ինչ ընկերակի կորուսին : շատերը չկրցին կարասի փախցընել եւ հազիւ հողիկն աղատեցին : շատեր ալ կարասի փախցընելու ըրելով ինքզինքնին չկրցին սրբաւել եւ անյաշ բողին ճարակ եղան :

Բաղմաթիւ անձինք ալ այլոց օգնութեան դիմելով իրենց կեանքը զոհեցին, շատեր ալ մանաւանդ կանայք եւ մանկանք փախուտակ ճանրայ չընտնելով այրեցան, ուրիշներ ալ կամ վերջապատեցան ներքեւ մնալին կամ պատահաններէն նստուած կարասիները ներքեւ լատիսեցան : Այսպէս տհաւելի աւերածով հրեղէն քաղցր հատաւ շիտակ ճամբէն մինչեւ Եթիո-Չարշիլի փողոցին անկիւնը, եւ Մոսկալի սրճարանէն ասօրին, մէջտեղէն մինչեւ Գաւաթ վաշա ընդարձակաւալ հրեղէն դաշա մը թողլով իր ետեւը :

Ահագին քարուկեր տուներ ու շէնքեր՝ սրք հրեղէն դէմ ապահով պատարարաններ կը կարծուէին, Անդրիոյ գերագանատուր, Նատուի թագաւոր, Լիւքսանդուրի, Հաւանեանի կաթողիկոսարանը եւ ասոնց նման ուրիշ բաղմաթիւ հոյակաղ քարուկեր շէնքեր աւերակ դարձան :

Չիքիլի Սուլթանն անձամբ Բերա երթալով եւ քանի մը ժամ Գալլաթիա-Մարալի վարձարանը կենալով անդամագր հրամաններ կը զրկէր նախարարաց որ հրեղէնն առաջն անկեալ համար ամեն ճիգ թափեն, եւ արգարեւ մարդկային կարողութենէ վեր ջանքեր եղան, բայց ո՞վ կրնար հովին բանտութիւնն արգելուլ եւ բողբուլ կատարութեան աւելեւ դիմանալ, որք մը սրբելով յաւալ կը քաղեն, եւ առջեւին ելած շէնքերը մնան անդ վայտէ շէնքերն անկիւնարթի մէջ կը

լովէն: Ինչ կրնային ընել այսպիսի ահեղ եւ բռն տարրի մը դէմ: Գօլայ խեղճ ջրհանները՝ որք տղայական խաղաղիկ են՝ քան թէ հրդեհ մարտը գործէր: Ինչ կրնային ընել ամենէն աւելի անձնուէր մարդիկ՝ թէ եւ բանակ մ'ալ կազմած ըլլան, առանց այն հզօր միջոցներն ունենալու, որք էր սպայի մէջ հրդեհի համար խորհուած ու պատրաստուած են, եւ որոյցմէ մէք զուրկ ենք:

Գիշերուան ժամ ութն ժամը մէկ ծայրը Գառնի փոստայի ձորին մէջ եւ միւս ծայրն ալ Գալաթիա Սարային վարի փոստային անկիւնը մարտցուցաւ:

Այրած գլխուոր շէնքերուն կարգըն են Գալաթիա Սարայի պահակախումբը, Բէրայի եկեղեցւոյն բոլոր գլխուորայինը, կարուստներն ու տաները՝ բայց ի Սէրտաբէն, Կատինայ Երբորգութիւն եկեղեցւոյն, Վենետիկի, Վիեննայի եւ Միտանեան միարանութեանց գլխուորայինը, Հայկազնեան եկեղեցւոյն, եւ այլն եւ այլն:

Երկու շարքի տաւառ ժամը երկուսն միջոցները Սարայի աղանի կողմը մէջը կարտաւոր լըսն աղատած շարուկի սուն մը մէջէն բանկելով այրեցաւ: Եւ այն առաւօտուն՝ այրած սուն մը պարտ վիշելով՝ քանի մը մարդ տակը մնային:

Այրած փերտորուած եւ ջախջախուած հողիներուն թիւը որոշ չը խնայուի, բայց մինչեւ հիմա գտնուած գիւղիները հինգ հարիւրէն աւելի են կրտսի Միտանի Գալեօնու-Գուլուղիի առջեւ վաթսուսն օթմանտունն այրած գիւղի գտնուէր է: Մրտակտուր տեսարան: Մայրեր երեւոյ զաւակներուն, եղբայրներն ու քորեր իրարու վաթթուելով այրած, ամբողջ բնութիւններն մէկէն այրած քանի մը ջրհան ամբողջ ջրհանակիրներով այրած: Կաթողիկ վարդապետ մը, Հ. Ամբարիոս Մարաքեան, տունէն դուրս ելած ժամանակ հրդեհին մուխէն խողաւելով մեռեր է: Պոլեան Յակոբ պէյին սպասաւորը եւ Տիվիթեան Գեորգ աղայի մէկ սրբին այլոց օգնութեան դիմած ժամանակին վրանին վրատակ կնիւղով ջախջախուէր մեռեր են: Շատ ընտանիքներ, իրենց բոլոր օղորդ կորսնցներէ ետեւ, որը հայրը՝ որը զաւակը՝ որը եղբայրը՝ որը կնիքը՝ որը սրբը կորսնցած է: Վերջապէս այս հրդեհը հրդեհ չէր, այլ կաղի գուրս եւ նմանը չտեսնուած ու չլուծած հարուած մ'էր, պոտուհաս մ'էր:

Գտնուած գիւղիները Յունաց գերեզմանատունը եւ թաքսիսի դորանոցին առջեւ գրուելով տէրբը երածները անբերուն կը յանձնուին, եւ չեղանքը Ֆէրի-Քէօյ տարուելով կը կը թաղուին:

Հրդեհին գիշերը բարձր. Մեծ Եւպորթը, Սարայապետը, Երբին գօրծոց եւ Կաթողիկանութեան պաշտօնեայինը կարգէ դուրս անձնակրտութեամբ մինչեւ վերջը աշխատեցան ու յոգնեցան: Ս. Պատրիարք հայրն ալ Գեր. Երեմիա եպիսկոպոսին հետ բերաս ելեր էր, բայց անցնելու ճամբայ չը տեսնելով Գալաթիոյ եկեղեցւոյն գոցեր նստեր էր. եւ առաւօտուն կանուխ բնուրայի եկեղեցւոյն խորհրդարանն երթալով ուր գիտեր էին նաեւ Գալաթիական ժողովոյ ասենապետ վանք. Ալլոս Էֆէնաին, եւ ասենապետ Մեծ. Կուստանեան Տիգրան Էֆէնաին, թագրիւնը գրեց Մեծ Եպարքոսին, թօփհանէի Միշիլին եւ Բերայի քաղաքապետական ժողովոյ նախագահին, եւ իրկիւնը համար վրան եւ սրբին Կողմէ. միանգամայն մերադրի հրդեհի տղախաղաց պէտք եղած օգնութեան ու պաշտպանութեան հա-

մար մասնատողով մ'ընտրեց հետեւեալ յարգի անձերէ.

- Եղեղարեան Յովհաննէս Էֆէնաի
- Քաթողիկան Մանուէլ
- Եղեղար Կէտեան
- Մարտաբան Մ. Մաղաք
- Գալաթեան Յակոբ
- Մերեմուի Յարութիւն
- Ալլոսեան Ա. Ետիս
- Վարդանեան Յովհաննէս
- Նեփուզեան Արեգիկ
- Բենճեան Արիկ
- Մենեքերիմ Սերոբեան

Կայսերական կառավարութիւնը վտւթաց անմիջապէս Բերայի գօրանոցին ակունքներն ու յարդանոցները պարպել եւ գերանը տախտակամանը եւ սենեակի ձեւով տախտակօրանը շինել տալով տասն հարար հողի պարտանակելու անդ պատրաստել նոյնպէս վրաններ կանգնելով՝ փողոցներն ու լեռները մնացած հարարաւոր հողները պատարել տուաւ: Ասկէջ զատ 8000 օխոյ հող. 250 հօխոյ կարագեղ 15000 օխոյ բրինձ եւ լապտերներն ու մամիւր բամբէջ, նմանապէս քանի մը հարիւր հատ ջրի աւելոր եւ շատ մ'ալ գաւաթ ջրիկի մերկերուն համար ալ հանդերձ պատրաստել կուտայ այսօր բամբէջ համար:

Թօփհանէի Միշիլի Գիւր. Վանք. Հալիվաչան հրկիւղեց պայ ամեն խրնամբ աննկէ ետեւ, հիւանդ եւ յըղի կանանց համար յատուկ սենեակներ պատրաստել տուաւ, եւ զաննը հան փոխադրելով բժշկի կարգից եւ ամեն պէտք եղած լնամքն ու հողածութիւնն անոց համար անօրինաց:

Քաղաքական ժողովը յատկապէս շնորհակալութեան գիր գրեց նորին վանքութեան, եւ միանգամայն իր կողմած ազդեցին մասնատողայ համար ի պաշտօնէ յանձնարարութիւնը բաւարարէն զի նորին վանքութեան հետ ազդին կողմէն յարաբերութիւն ունենայ:

Մասնատողային գումարման տեղն է Բերայի գերեզմանատունը, ուր հայտնի հրկիւղեալ ընտանիքները պատարարուած են վրաններու ներքեւ:

Բերայի տուներէն շատերը տալահովութեան գրուած ըլլալով մայրաքաղաք գտնուող աստիճանական ընկերութեանց գործակալները ծանուցումներ հրատարակելով կիմոցեն, թէ ընկերութիւնները պատրաստ են աստիճանութեան գրուած շէնքերուն վրան ամբողջապէս վճարելու: Բերայի այս մասին պարտած կանխածինն անհիմն են:

Բերայի գերեզմանատան մէջ եւ գօրանոցին զիմայը պատարարեալ հայտնի ընտանեաց թիւը (հայ եւ կաթողիկ) հազարէն աւելի են:

Մեր առած վերջին տեղեկութիւնները, հրդեհին օրը այրած, մեռած, եւ կարուած անձանց թիւը հազարէն աւելի կը հաշուեն:

ՅՕՆՏՈ	7 յունիս
Օտ. Բժու. Լ. նորա . . .	
» » ֆարիք 53,33—52,73	
» ֆոս 4865 » . . .	
» « Նոր . . .	

ՀՈՍՏԱՆԳՆԵՐԻ ՊԵՆՏԱՆԵ ՈՒՄՏՈՒՄԸ	
26 մայիս երեքշաբթի առաւօտ	
բայուեցաւ	59 00
իրիկուն գոցուեցաւ	59 02
27 » չորեքշաբթի առաւօտ	
բայուեցաւ	58 02
կէս օր գոցուեցաւ	58 29
բայուեցաւ	58 29

ԱՅԳԱՅԻՆ

ՏՈՒՆԵՐՈՐԻ ՏՈՒՆԵՐԸ
ԱՅԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մայիս 24 կիրակի օրը դեղածիծաղ առաւօտով մ'սկսաւ: Մահմանազրութեան տարեդարձի տօնը՝ այս տարի ուրիշ ամէն տարինքէ աւելի մեծահանդէս եւ կանոնաւոր կերպիւ կատարուելու համար թէ՛ մարդիկ եւ թէ՛ բնութիւնն համաձայնած կը թլուէին:

Հայկական ընկերութեան շողեաններն առաւօտեան ժամը 11 ին Մամուլիայէն ելնելով՝ ծանուցմանց մէջ նշանակուած տեղերէն երկու սեռի ազդայնոց ընտիր ընկերութիւն մը հաւքեցին ու տարին Պէյքօղ հատը գեղի եւ Նարըզ գաւառի ազդային ընկերութեանց վարձած շողեաններն ալ նոյնպէս իրենց խոստման համեմատ որչափ ժամուն Պէյքօղ հատն հազարաւոր ժողովուրդով Ասոնցմէ զատ խառըլ գէն եւ ուրիշ տեղերէ մասնաւոր շողեաններով, ճիւղքէ թիւ—թայրիլէ արտաքոյ կարգի եւ սովորական շողեաններով եւ հարիւրաւոր նաւակներով մեծ բանակութիւն հան կը գլխէին այնպէս որ կրնար ըսուիլ թէ Պօլսոյ բոլոր հայ ժողովուրդն այն օրը Պէյքօղ եւ Հիւնքեար—Խիլէի տեղի փոխադրուած էր: Չափազանցութիւն ըրած չենք ըլլար եթէ ըսենք թէ 25000 հոգի են աւելի բազմութիւն կար:

Շողեաններէն երկու ժողովուրդն եկեղեցի կը գլխէր, որուն փողոցը ուրիշ տարիներէ աւելի զարգարուած էր կանանչներով, ծաղիկներով եւ գեղեցիկ յաղթական կամարով մը, որուն վրայէն երկու սպիտակազգեաց օրիորդք վարդ կը սիւսէին ժողովուրդն իրայ: Գեր. խորէն եպիսկոպոս, որ Ս. Պատրիարքի հրամանաւ արտադրապատուոց եղած էր Պէյքօղի եկեղեցւոյն, Ս. Խորհուրդն աւարտելէն ետեւ յաղթական կամարին ներքեւ երթալով կէս ժամու չափ քարոզ խօսեցաւ, բայց բազմութիւնն հետագիտէ փողոցին մէջ զիջուելով եւ իրար նկնելով միւս կողմանէ հանդիսակցին երթալու ժամանակն եկած ըլլալով խորէն սրբազան չիլոցաւ բարոզը երկարօրէն շարունակել, եւ նեղաւ ժողովուրդեան մէջէն շատերու խնդրանք վերջացնելու հարկադրեցաւ:

Ժամը չորսին հանդիսականք գըրօշակներէ եւ նաւագարաններէ առաջ նորդեալ Հիւնքեար իսկիւնի հանդիսակցիը հասան, որ ուրիշ տարիներէ աւելի կանոնաւոր եւ վայելուչ կերպիւ կարգադրուած էր, եւ գրեթէ անմիջապէս սեղանի նստան:

Հանդիսակցին առջեւ կամար մը շինուած էր, որուն երկու կողմը Աւաղաղիւրի տղայոց հազուատուով տըղայք կանգնած՝ աղակալ տամուսը մը կուսային ներս մտնողներուն անոնք ալ իրենց նստելը կուտային ի նպաստ յիշեալ զիջի մանկանց:

Հանդիսակցին շուրջը ցանկով պատած էր, եւ մէջը 300 հոգւոյ զարդարուն սեղան մը պատրաստուած էր, ամեն մէկ բազմականի նստելը սեղանը արտանկին թուահամարին համեմատ նշանակուած: Մեղանին զուիւր Հայ խմբագրաց յատկացած էր: Ինչ մը ետքը Լէվրէթ Հէրըլով խմբագիրներէն մէկն ալ գալով իր տեղը նստաւ:

Ճայլին մէջ առաջին բաժակը ըրադրոյս խմբագիր Տիգրանին ինկաւ առաջարկել իրբեւ Հայ խմբագրաց երկնայոցին, նա ալ համաձայն բանախօսութեամբ մը նախ վեհ. Սուլթանին կենացը եւ յետոյ ի պատիւ Մահմանազրութեան բաժակ առաջարկեց: Գեղեցի Օրազի խմբագիր Մեծ. Օրազն Էֆէնաի խօսմասարեան համաձայնութեամբ մը խորհուած էր:

Նախօտ թեամբ մը խորման Հայրիկի կենացը համար առաջարկեց: Անոր ետեւէն խորասանձեան Ալիքան Էֆէնաին Մահմանազրութեան գաւառաց մէջ գօրծոցութեան եւ հայրենեաց երջանկութեան համար:

Առաջին սեղանն աւարտելէ ետեւ երկրորդ սեղանը պատրաստուեցաւ, եւ ասոր ալ նախագահեց Գեր. խորէն եպիսկոպոսը, որ նոյնպէս համաձայնութեամբ թեամբ մը բաժակ առաջարկեց ի կենդանութիւն վեհ. Սուլթանին եւ Մեծ—Կայսրոսին:

Ճայլէն ետքը խոսիւր մը Հայ երկտատարը պարտեցին ի ճայն նուազարանաց. յետոյ քանի մ'առնախօսութիւններ եղան, մեծ մասը տղայոց կողմէն:

Հայկական ընկերութեան հանդիսակցին մէկ կողմը Նուար Շահնաւարեան վտրձարանի հանդիսակցին էր, ուր աշակերտք գեղեցիկ կերպեր նուազելով ճայլեցին. եւ վերջն ալ ճաւեր կարգային Միւս կողմն ալ Ազապեան վարձարանի հանդիսակցին էր, որ աշակերտութեան ճամբը ճայլեցին կրտսի համար լուսնու շողեանը վտրձը ըլլալուն համար փոխել հարկ ըլլալուն պատճառաւ, որուն վրայ այլ եւ այլ կառուածներ ծաղեր էին շատերուն մտքին մէջ, եւ աշակերտութեան ծնունդն ալ սրտատանջութեան մէջ ինկած էին: Գլխադարձ հանդիսակցին մէջ ալ յիշեալ օրիորդները չիլոցան հանդիսակցին վրան զի հետաքրքիր անձանց խոսիւր մը անոց համար պատրաստուած ցանկէն ներս խոսիւր փառնոսան Էֆէնաիլի ըրած կարգադրութիւնն արուեստաւ ասոր վրայ փանտահան Էֆէնաիլի աղջիկներն ուրիշ տեղ փոխադրելու օրոյց, բայց յարմար տեղ մը չը տեսնելու եւ ճայլ ժամանակն ալ անցնելով հարկադրեցաւ նորէն շողեանը տանիլ:

Այս անհաճոյ դէպքէն զատ հանդիսին կանոնաւորութիւնն ու գեղեցիկութիւնը խանդարող որ եւ անկարգութեան դէպք մը չարտադրեցաւ: Հայկական ընկերութեան մասնատող վին քայտը վրայից եւ հանձարեղ կարգադրութեանց շարժիւ, որուն համար արժան կը համարենք յանուն ազդին Հնորհակալութիւն յայտնել յիշեալ աղջոգու ընկերութեան:

Վրանս, որ այնպէս զուարթ կերպով սկսած օր մը տակալի կերպիւ երկնայացաւ՝ հազարաւոր ընտանիքներ թշուառութեան եւ յուսահատութեան անդունդը գահազիւծ եղաւ:

Կիրակի առաւօտ Մամուլիոյ կաթողիկոս եկեղեցւոյն բանագրանաց կանգակ մը հարգացուեալու ամիւր խրատով իւր եւ ծեծ կուսք եւ լուս, բայց սատիկանութեան զինուորները համեմով գազրեցուցին, եւ կուսուցներէն հիւր վից հողի սատիկանութեան դուսը գրկեցին:

Հետեւեալ նամակը՝ ազդային կրթութեան խորհրդոյ անդամ Մեծ. Առաքել Ալիքան Տիգրի Էֆէնաին ուղղած է խառըլու ընտրողաց:

Առ Մեծ պատուիւ ընտրող խառըլու:

Մեծարող Տեղաբ.

Խառըլու համակրութեան բարձր գրուական մը կրնձ այլ Ս. Ալիքան Տիգրի Էֆէնաին յիշատակին՝ Մայիս 24 ի օրը իւր քաղեանցին անոր սղակի որդին պատուելով, եւ ասով նոր վտրձ մ'ալ կուտայ այն ազնիւ զգացմանց, որով միշտ նշանաւոր հանդիսացած է, ապացուցանելով անդամ մը եւս թէ չմտնար կրթըր զաննը որ ազդին ծառայելու իրական փորձեր:

տուած ըլլալով իւր վատահաճութեան արժանի եղած են, եւ թէ այնպիսեաց յիշատակն ընդ միշտ սիրելի է իրեն եւ կենդանի իւր սրտին մէջ, թէ եւ դէրձեմանէ անցին այլ եւս եթէ երանական սահմանաց վերաբերին . . . Այս՝ Տեառքը, այն ներողամիտ ակնարկըն որ յիս ձգեցիք, այս վե՛սմ նշա նակութեանն ունի ինձ համար, եւ կը քաջալուրէ զիս երախտագիտական ըզգայամարք ընդունելու այն բարձր միանդամայն եւ ծանր պաշտօնը, զոր ինձ տալու պատիւը կընէք, եւ որ թէ պէտ իմ անձնական արժանիքէս շատ վեր սակայն յաւեւ սիրելի ինձ, ըստ որում Ազգիս ծառայելու եւ Հասարակաց բարեոյն ուշխատելու գեղեցիկ եւ անհնչալի առիթը կը մատակարարէ ինձ :

Հետեւեալը լիով թափախ իմ հրապարակային Հնորակայինքս Ձեզ մատուցանելու, հարկ կը համարիմ հաւատարմ գլխից թէ ամենայն ջան ի գործ պիտի դնեմ Ձեր այս համակրական ցոյցին արժանաւոր հանդիսանալու, անարատ պահելով միշտ այն աթոռը՝ որ ազգային ինքնախոնարհութեան մէջ ինձ համար կը նշանակէք. կը համարձակիմ միանդամայն բռնութիւն Ձեր ազգապարական ճշմարիտ ըզգայանց թարգման կանգնելով միակ միջոցն պիտի ըլլայ Մեծապատիւ պաշտօնակցացս հետ անձանձիր աշխատել, որ մեր Ազգային ընթացքին մէջ Ազատութեան ընդօրինակութեան՝ եւ Յոռապիտանութեան ընդհարե կարգութեան համարայլ ընթացանան, սրով միայն կարելի է զլուր հանել ամեն Հայ սրտերու եւ անդադրին խցն եղող «Ազգային վերակենդանութեան» մեծ գործը :

Մտամ . . . Ա. Ալթուն Տիւրբի

ՆՈՒՆԱՅԻՄՈՒՄ

Կիրակի առաք բերայի հրդեհին ժամանակ Սաղը Արամի կողմերը 8-9 տարեկան իրենա անուն Յոյն աղջիկն ին կորսուած է բեռնակրի մը քովին: Յիշեալ աղջիկը, որ այրած կամ մեռած չկարծար, դանդաղ կը ինդրուի որ լրագրոյս գրասենեակն իմաց սայ եւ իր վարձքն ընդունի :

Եւզոկիայէն քանի մը նամակներ եկած են երկու հակառակ կուսակցութեան վերաբերեալ անձանց կողմէ: Մենք այն մասնաւոր նամակները մէկ կողմ ձգելով, հետեւեալ բազմաստորագիր նամակը կը հրատարակենք, որ քաղաքին պատուաւոր ընակիչներէն ստորագրեալ ըլլալով՝ առաւել կարեւորութիւն ունին:

1870 Մայիս 30 Յուզոկիա . . . Խորապիր :

Քաղաքին մէջ ժամանակ մ'ի վեր շարունակեալ անիրաւ հակառակութեանց զէմ թէ եւ մեր խիզճը չէր ներեր որ այսքան երկար լուծութիւն պահէինք, սակայն այժմ անհեղձով որ խաղաղութեան ջանքերն անօգուտ ըլլալով մէկ քանի կըռտովայոյ անձանց անյայտ կրից զո՞հ եղած են ազգային երկու մեծամեծ իրաւունքներ, վասնոր իրաց ակնանան եղողներուն առջեւ Անձնական ընկերութեան ուսումնը ծառայելու սրբազան պաշտօնը իրբեւ խառնակութեանց ազդու ճանչցուեցաւ. իսկ հետագայ, ասոնց ստասոյ գրով թեանց միջոցաւ ազգիս երեւելի բարեբարները իրբեւ ազգաստեղ եւ անոնց ետնդուն ուսումնասիրութեան գովելի ուղին իրբեւ ուսումնաստեղ կը հրատարակուին. թէ եւ քաղաքին ազգայնաց եւ բոլոր բնակչաց քով միշտ ճանչցուած են անոնց ազգապարտութեան եւ հաղթանակութեան անձամար արդիւնքները, սակայն խիզճերնիս ջնքեր որ դեռեւս լուծութեանը յարկերով ճշմարտութեան քողով ծածկուած յայտնի ստութեանց յարկաւորութիւն իրաւունքը, մենք ամենքս ազատամիտ եւ անկողմնասէր մարդիկ ենք, միանգամայն Անձնական ընկերութեան գովելի նպատակին բարե-

կամ եւ անոր պատուոյն նախանձախնդիր, թէ եւ ազգիս երախտաւոր ճանչցուած մէկ քանի պատուաւոր անձանց զէմ գազանի տեսակ տեսակ զրպարտութեան որոններ զանուէրն զստ ճառախօսութեանց մէջ անդամ անոնց զէմ եղած նախատական բարբառնչումնքնքը ատանց անսովեան չենք կրնար անցնիլ, որոնց շատերնիս ներկայութեամբ ունկնդիր եղած ենք, այլեւ լրագրաց միջոցաւ անոնց յարգը աշխարհի առջեւ աղաւաղելու միջոցը, որ ամենուն յայտնի ճշմարտութեան մ'է, հաս կրինի յիշատակել չենք ուրիշ, ինչու որ այս պարտնէրը զրպարտութեան սուրը մէկ ձեռքերնին եւ ուրաջութեան վաճանք միւս ձեռքերնին իրենց մեծ զօրութիւն մ'առած դիտեն, ինչպէս որ Սէր Օրադին երկրորդ եւ երրորդ թուով հրատարակած նամակնուն մէջ յայտնի կ'անուանուի որ դեռ իրենց սովորական նախատանաց շարքը չլինեցանք իսկոյն կ'հետեւեցունեն ուրաջութեան վաճանք սակայն մենք չունիլով անոնց հակառակապարտութեան մասնակից ըլլալ, թողունք այս ինդիկները եւ հարցնենք Պ. Սակաւին եւ Պ. Փորթուալեանին, ինչպէս որ իրենց վերջին յիշեալ հրատարակութեան մէջ կ'խոստովանին կանոնադրութեան ԱԱ բոլ յարգածին նկատմամբ, թէ զնկերութեան նպատակն է ազգին մէջ միայն ուսումնը տարածել, ուր աշխարհ ինդրոյ յարգումներ արդիւրեւ ենք . ուրեմն ինչու համար գտատարակութեան պաշտօնը թողելով խառնակութեանց ազգիւր ձեռացուցած են ընկերութեանը. ուր է տուած բարոյական կրթութիւննին. ինչ է ինչ ամիսէ ի միւս է ըրած գառախօսութիւննին, որոնք են գտատարները եւ ինչ է ստրկածնին, որոնք են այժմ ընկերութեան բուն այս նպատակին ծառայող անդամները, անոնք ինչու հրաժարեցան եւ հիմայ կեդրոնաւորութեան խառնակութեան ապագայ մ'եղած է, ուրկէ ամէն կիրակէ ընկերութեան արձակման անմիջապէս նոր նոր խառնակութեան ճիւղեր երեւան կենան. ճշմարիտ է Պ. Փորթուալեանի բացատրութիւնը, որովհետեւ իւր խառնակութեան թոյլները յայտնի էր իրենց որոններն ունկնդիրներուն, զորոնք ուսումնասիրութեան շարքին մէջ պատասխելու համար շտաբը ծաղկ հ'հոգին անխոյժ ըլլալով ուսումնասիրելի աշակերտաց գառատութեան նուիրեալ պաշտօնին, եւ իրեն դեղը իմաստից բազմութեանց մէջ պատարակելու համար կ'արտատարի ճառախօսութիւնը 2-3 ժամ երկարել, որով կարող ըլլայ անդադրել կերպով ունկնդրաց ստանձողը թուանորել, սրպէս զի անոնք զուրս երաժնուն պէս սկսին ամ մեռնել զայ աշխարհութեան թոյլներնին թախել, եւ ազգին մէջ երկրպագութեան արմատները ձգուին, որով իրենք ալ կուսակցութեան յարկանակը վատրելու կարող ըլլան, ըստ որում ազգի համոզումն են որ իրենք օտարական եւ անվարձ մարդիկ ըլլալով, ի սկզբան յայնամ ուսումնասիրութեան նպատակնուն համար ազգը զիրենք յարգեց, իսկ այժմ իրենց ինչ ուղեղ տէր ըլլալը ճանչցուելով համարմունքնին կորածէ ազգին առջեւ, ուրով կ'արտատարին իրենց պատիւը կուսակցութեան մէջ միտանել անհեղձաբար :

Երկրորդ, կը հարցնենք իրենց, որոնք են ընկերութեան հակառակորդ ազգիս երեւելիները. անցեալ տարի օգոստոս 3 ին երբ ազգային ժողովին ներկայտարար ընկերութեան նպատակը յայտնուեցաւ, ամենքն ալ զո՞հ ըլլալով զըզրոցը կեդրոնաւորութեան արմատութիւնն առին. ան էր հակառակութիւննին. եւ ընկերութեան Ա. Նիսանի երբ աշակերտաց ընտրութիւն կ'ըլլար, ազգիս սղջամիտ մասնոց զուրջ մը միարմակով կեդրոնաւորութեան ընկերութեան անհամ գրուելու, եւ ըստ զիտարութիւննին յայտնուին որ ԱՅ տարեկաննին վերապաշտեալ զինեմը եւ անասակ մարդիկ չընդունուին ընկերութեան մէջ. ան էր անոնց թշնամութիւնը, նաեւ ազգային ժողովը երբ իրենց առաջարկեց թէ ճառախօսութեանց մէջ հասարակութեան զրգոյն եւ սրտատեղ զըզնիք խօսքեր չընեն, եւ պատասխան անեմով թէ «Երբեքնիս սրտամաճը ճառախօսին լեզուն

կ'ընէր եւ կամ ունկնդիրները անոր խօսքը ճառախօսին գիտմանն հակառակ խօստառով կը ժրտեն, եւ սու այս առաջարկուեցաւ թէ ճառախօսութիւնը զրով ըլլայ, ինչու չընդունինքն. յետոյ ազգին մէջ կ'ընթացի խառնակութիւնը շատանութեան համար երբ ազգային ժողովը գումարուելով Արազան Պատրիարքին իրկամ հրահանգին համեմատ առաջարկուեցաւ իրենց որ ճառախօսութեանց մէջ ընկերութեան նպատակէն տարբեր խնդիրներ չլուրուին, ինչու հերքելին եւ դանդաղ ազգային ժողով ճանչնալով անարդեցին, որոնք ըստ սահմանադրական կանոնաց ընդ հատար ազգին քուէարկութեան ընտրուած Քաղաքական ժողովն ու Բաղայան խորհուրդները եւ արեւստուրաց գլխաւորներն էին, որոնք այս անգամ զըզրոցը կեդրոնաւորելու ուղիւ համար ազգային ժողով ճանչուած էին, իսկ յետոյ իրենց հակառակապարտութեան անհամար առաջարկութիւն լեւեռուն համար ինչու չեն ճանչնար ազգային ժողովը, եւ այս անպատուութեան փոխարին անոնցմէ ինչ թշնամանք կրեցին, եթէ ոչ երկայնամիտ ներդրութիւնն. ան աքաբնի որ ազգային ժողովը չեն ճանչնար, իրենցմէ բաժնատեալ եւ զրպարտեալ անձինքը սու մի զիմէն :

Քաղաքին շուկային բոլոր անցքերը ընդհանուր ազգը կեդրոնաւորելու հրախրող Անձնական ընկերութեան կրեց լուծակոծ յայտարարութեանց վրայը եւ ասոր պէս շատ միջոցներու քանի անգամ քաղաքին բնակչաց մէջ ծագած վրձնաւորները իսկայն կուսակցութեան ձեռքը խախտող, եւ շատ անգամ ընկերութեան կեդրոնէն ծագած խառնակութեանց զէմ բաւական ազգայինը զրգուելով երբ կեդրոնաւորին զիմը եւ ճառախօսութիւնը արդիւրեւ պատարտութիւննին իմացուեցաւ իսկոյն խառնական անձանց ձեռքը զանոնք հանգարանը կ'հիշատակը քանի որ հակառակորդ կ'հրատարակուին եւ բոլոր եղած հակառակութեանց զէմ անոնց խոնձ լուծութիւնը իրբեւ հակասութիւն կ'գտատուի, եթէ փոխարեն թըշնամութեան ընթին ինչ վճիռ պիտի ընդունեն: Արդեօք այս ուսումնասիր պատրաստին էին Ս. Ռոկոսեան վարժարանին հիմնադիրները, 66 թուին երբ եկամուտը չբաւելուն համար ուսումնասիրը զօրուեցաւ, եկամուտին պակաս ըլլալով կըրկին շարունակող էֆէնտիներն իրենք էին. զարձեալ 67 ին երբ կրկին զոյցուեցաւ, հոգարարութիւնը անձամբ վրանին առնելով կարողարող եւ ուսումնասիրը շարունակող էֆէնտիները արդեօք Ս. . .

եան երկու եղբայր էին, որոնք մինչեւ ցարդ ազգային ան յոռաշխարհութեանց արգելք ըլլալէն զստ Խուէր եւ ձեռնարկուելու մը բնած չեն ազգին, իսկ 68 թուին երբ ասոնց քսութեամբ կըրկին ուսումնասիրը զոյցուելու գործողութիւնն ունկնդու եւ այս անգամ գտատուեն հրաժարելով անկարգական զօրոյ զըզրոցը ու ուսումնասիրը տարի ու կէս զոյց մնաց, ան տանն ուր էին ազգասէրները, որ անոր գրանն առջեւէն անցնեն անգամ անհամայն էր իրենց. պարոյնն օժանդակութեան համար բաժանորդարութիւնն բացուեցաւ, որուն բաժինը 5 զէ էր, եւ շատ ազգաստեղ կոչուած երեւելիները շատ բաժիններ գրուեցան, իսկ յիշեալ Ս. . . անք ինչու մէկ բաժինն եւեւ չգրուելով նոյն բաժանորդարութեան խանգարանը պատճառ եղան. այս անգամ Պոլիսէն Պ. Բորթուալեան յատուկ իրենց անձնական ծախքովը բերելով ուսումնասիրը բացող եւ բարեկարգողները ազգ ինքնակող էֆէնտիներն էին. այժմ անանկով որ քաղաքին ուսումնասիրը խառնակիչ անձանց զօրմը ըլլալէ չըզլիտի վրկուի, յատուկ գառատու բերելով Ս. Յովակիմ Անտոյի վասնոյ զիչերով ինչ ուսումնասիրանի նախկին աշակերտաց թիւը 435 հասցնելով բարեկարգութեամբ կատարող էֆէնտիները ատմեք. են թողուեք այս եւ ասոր նման շատ հարցումները եւ դանդաղ կրկին մեր պարտնէրը համոզելու, որոնք եթէ կը սիրեն Անձնական ընկերութիւնը, միայն անոր նըպատակին թող ծառայեն. քաղաքին մէջ ընկերութեան բնու հակառակորդ չկայ. բոլոր ազգայինը ալ բարեկամ են ընկե-

րութեան եւ միանգամայն խցճանոր զըզրպարտութեանց. այն մէկ երկու հարիւր մարդը որ կը տեսնեն կեդրոնաւորին, ընկերութեան անցամ չեն, այլ ունկնդիր են, եւ շատերը հակառակապարտութեան ետանդով կեդրոնն. ընկերութեան ճշմարիտ անդամները գտատուութիւն շարունակողներն են. որոնց թիւը այսօր զժրագրաբար 30 ի չհասնիր, թէ եւ ցուցակին մէջ շատ անուններ արձանագրուած են, սակայն բոլորն ալ հակառակութեան զըզրուեցուեց արիւր հրաժարած են. ուստի բըշուաւ մէկը թող չըզպարտեն ընկերութեան ցրուելուն, եւ անտեղի կահաճներ չերեւակայեն թէ իրենց բունա եւ քսոր եւ դատապարտութիւն կոպտանան, զիչերը գտատարող ու վարձարող եւ ընկերութեան կանգնիչ ու կրծանիչ միայն իրենց ընթացքն է, իրենց առանց իրանց պակասակամ անձինքը ազգապարտական արգիւնքներով ազլլա սկսն ու համարմունքը զբաւող բարեբարներ են, ազգը ճանչցած է անոնց յարգը ու չեն կրնար անոնց մեծանամուտ անունը արտատարել: Վար թող ձգեն հակառակութիւնը եւ թող ջանան խաղաղապարտութեամբ ընկերութիւնը յատալ տանիլ. եթէ այդպէս հակառակութեան ընթացքով դեռ եւս շարունակեն զրգուեմնին, անչուշտ ընկերութեան աւերակաց վրայ պիտի կանգնեն իրենց յիշատակարանը. իսկ եթէ հակառակութեան սպին ձգելով միայն ընկերութեան սիրելի նպատակին ծառայեն, ան ազգիս բոլոր ուղծաթիւ մասին կողմանէ մենք կերպախառնները որ ամէնքն ալ պատարտուեն ընկերութեան անձնուէր ըլլալ. ան ասոնք պիտի վայելին ընկերութեան յատալ զիմութեան պակար:

Մեծարող խմբագիր, Ձեր ազգապարտութեան գովելի ուղիւն վատաստով կը ինդրուեք որ Ձեր արգարայն տամ յայսօր ուսած իս հիւրընկալութեան պատիւը շնորհել բարեհաճիք:

- Մ. Մարտիրոս Հեւեթեան. Կառապիր Պեշուա.
- Մ. Պեշուա Աւանեան. Մ. Պեշուա Պամեքիւնեան.
- Մ. Պեշուա Աւանեան. Մ. Պեշուա Պեշուա ինքիւն.
- Մ. Պեշուա Աւանեան. Մ. Մարտիրոս Աւանեան.
- Մարտիրոս Հեւեթեան. Պեշուա Պեշուա.
- Գրեթոր Արագայեան. Մ. Գրեթոր Տուրբան.
- Մ. Գրեթոր Պեշուա. Մ. Կրիս Պեշուա.
- Մարտիրոս Պեշուա Պեշուա. Մ. Պեշուա ինքիւն.
- Օհան Տերպետեան. Գրեթոր Կուրեան. Յովակիմ Պեշուա. Պեշուա Մարտիրոսեան. Կառապիր Տերպետեան. Մ. Գրեթոր Պեշուա.
- Յովակիմ Կուրեան. Մ. Յակոբ Մեքաեան. Գառապիր Տերպետեան. Կառապիր Պեշուա.
- Գրեթոր Կարապետեան. Յարապիր Պեշուա.
- Մ. Գրեթոր Գառապետեան. Մարտիրոս Կեօեան.
- Գառապիր Կարապետեան. Պատմաճոյ ինքիւն.
- Օհան. Կառապիր Տուրբան. Մանուէլ Օրդուանեան.
- Յովակիմ Կարապետեան. Գրեթոր Կուրեան. Կառապիր Հաւեթեան. Օհան Հեւեթեան. Մ. Գրեթոր Տերպետեան.
- Արագ Օճապետեան. Յակոբ Պատարտեան. Յովակիմ Հաւեթեան. Գառապիր Մարտիրոսեան. Յովակիմ Պեշուա. Մարտիրոս Պեշուա.

Կարինէն գրուած նամակի մը մէջ հետեւեալ լուրերը կը կարդանք, որ անցմէ կը տեսնուի թէ Բաղըշի առանջնորդ Պան. Մամբրէ վարդապետ անիրաւ գրպարտութեանց զո՞հ ըլլալու վասնոյ ի մէջ է:

« Մայիս 1 ին Հայ Պատարտեան մը կը մեռնի. այս հայը երկու տարի յառաջ գործող մը կը սրբողի. Պատարտեանց երկրորդին կը գլխէ եւ ապա կատարանայ, բայց հիւանդութեան ասան կտակ ըրած է ընտանեացը թէ եւ հայ եմ, հայ քահանաներն ինձի պէտք է լինեն իմ հայրենեացս զերեւելուն մէջ եւ ոչ ուրիշ տեղ Մար-

դը մեռնելուն պէս նորա ընտանիքը Հայոց քահանայները կը կանչեն որ դան ննջեցեալին արարողութիւնը կատարեն եւ տանին թաղին . իսկ Պատարհանք լսելով իրանք ալ կուգան մերն է լսելով կը մեռնին Գեորգ Մամբրէ վարդապետը խոհարարութիւն կրնէ բնակով . ինչո՞ւ կը մեռնին . թէ որ ձեռն է՝ դուք թաղեցէ՛ք . եւ հայերը կը մեղինքն ննջեցեալը Պատարհանաց ձգելով . ննջեցեալին ընտանիքն թող չեն տար . պատարհանք բնաւ չեն լսեր ընտանեաց ձայնին, ընտանիքն կը քարտուրէն դայմագամ Տէտէ պէյին բողոքել . Տէտէ պէյն ալ անոնց չարք եւ պատարհանաց խօսքին կանայ . ընտանիքն կազաղակեն կողման թէ մենք չուտարչական հայ ենք եւ այլն, դարձեալ բողոքելով . պատարհանք այս հակառակութիւնը բաւական չհամարելով կուզեն հայոց գերեզմանատունը թաղել . հայերն դէմ կը կենան չեն թողոր իրանց սեփական գերեզմանատունը թաղելու . պատարհանք կը հակառակին եւ կուզեն բռնութեամբ թաղել . Գեորգ Մամբրէ վարդապետն զայնադամին լուր կուտայ Գայմաղամը չուզեր իրաւունքը անը տանիչ հայ ժողովուրդն ալ իր սեփական իրաւունքն պատարհանաց չընկերու համարձակ չտար . դայմագամ մը ի վնաս ազգին սխալ կերպով կը հեռագրէ քաղաքիս . Բարձր կուտակային . վնաս կուտակային կը հրամայէ թէ որ հնար է թող հայոց գերեզմանատունը թաղուի, եթէ ոչ ուրիշ տեղ չցայ տուէք . այս հրամանին վրայ դայմագամը եւ կառավարութեան ժողովակները ի միասին ուրիշ տեղ մը ցոյց կուտան . պատարհանք կը պնդեն թէ մենք անտարածու հայոց գերեզմանատունը պիտի թաղենք, եւ այսպէս երկար միջադատութիւններ կը լլան, եւ ննջեցեալ տեղ մը կը թաղուի . բայց վէճը կը շարունակէ . դայմագամ Տէտէ պէյը իրաւաբան չընելէն ի դատ պատարհանաց իրաւունք ալ կուտայ . ամայս 13ին ազգասէր Մամբրէ վարդապետն հեռագիր դարկած էր այստեղ, որով կը յայտնէ թէ պատարհանք իրանց մեռելը ուրիշ տեղ թաղել են, բայց կաշխատին որ նորէն թաղած տեղէն հանելով հայոց գերեզմանատունը բերեն եւ ազգային իրաւանց տիրեն . պատարհանք սուտ տարածայնութիւն մը հանած են թէ ննջեցեալն անթաղ մնացած է մինչեւ ցարդ . եւ այսպէս այստեղի նոյա մարդիկներն թշնամական ողւով բարձրացա-

տի կուտակային սխալ հասկցուցած են , որպէս թէ Մամբրէ վարդապետը Բարձր կուտակային հրամանին հակառակ մնալով չուզէր թաղել տալ . ահա սուտ զրպարտութիւն մը . պատարհանք կը հակառակին, կուզեն հայոց գերեզմանատուն տիրելու եւ կառավարութեան կողմանէ իրանց ցոյց առած տեղն չին ընդունիր որ բնաւ իրաւունք չունին . դեռ Բաղէշու մէջ չորս տարի հաղիւ կայ որ պատարհանութիւնը մտած է, այն ալ քանի մը տուն . ինչ իրաւամբ կը բռնանան հայոց իրաւանց տիրելու . կը ցաւիւր որ ինչո՞ւ Մամբրէ վարդապետը ազգային արդար իրաւանց համար իրելու յանցաւոր կամբաստանուի , եւ դեռ այս ննջեցեալին ինչո՞ւր չէ լուծուած . թշնամիք ասով ալ չը բաւականացած նոր զրպարտութիւն մը աւելցուցին Ազգասէր Մամբրէ վարդապետին վրայ . արդէն անբութեան օրինակ համեմատ էմպը եւ Թէմէթու կուտած տուրքին ի դորձ դրուած են . Բաղիշու թէ Տաճիկ եւ թէ քրիստոնէայք կը բողոքեն թէ խիստ զրկողութիւն եղած է այս գրուածոց մէջ . եւ տէրութիւնը Տաճիկի եւ ինչ խաղաղ տուրքին վերուցած է . ինչպէս որ ամեն տեղ վերցուած է, ինչ իրաւամբ մեղնէ խաղաղ կը պահանջեն . տեղական իշխանութիւնը չլսեր ժողովրդին ձայնին , ժողովուրդը խանութները կը դոցեն . այս միջոցին քանի օր յառաջ Մամբրէ վարդապետը Բաղէշէն երեք ժամ հեռի Խուրթիկ գիւղին գնացել է նոյն գիւղին դպրոցի շինութեան պատարհանք . միամտաբար քաղաք կուգայ . խանութներն դոյ կը տեսնայ , հարցունելով կը տեղեկանայ , կը յորդորէ ժողովուրդը խանութներն բանալ . կանգնած իրանց բռնած դրութիւնը . աստիկ եւ հայ ժողովուրդը կը ինչո՞ւրն թէ մեր կողմանէ խնդրէ դայմագամին որ մեր բարեխնամ տէրութեան օրէնքն ի դորձ դնէ ազրոյց մտայն . իսկ դայմագամը Մամբրէ վարդապետին վրայ բողոք բարձած է քաղաքիս Բարձր . կուտակային թէ Մամբրէ վարդապետը խանութները դոցել տուաւ . Ահա յայտնի եւ հրատարակական զրպարտութիւն մը որ ինչո՞ւ Մամբրէ վարդապետին վրայ կը լինի . Գեորգ Մամբրէ վարդապետն Բաղէշ մտնալէն մինչեւ հիմայ ազգերնուս յառաջադիմութեանը եւ միութեանը համար անձնատուիրարար աշխատած է . իրելու հովիւ իր անձն ժո-

վրդին վրայ գրած սիրուած է ժողովուրդէն . թշնամիքը կուտակուած են թէ քանի օր ազգասէր Մամբրէ վարդապետն Բաղէշ է . իրանց գերը խաղաղու չեն յաշուիր . վանսորոյ զբուպարտելու եւ մատնելու միջոցներ ձեռք առած են . կը յուսամք որ քաղաքիս որդարաբան հարձրակատիւ կուտակային այսպիսի մատնութեանց եւ զրպարտութեանց չանսարով արդարութիւնը ի դորձ կը դնէ :

1870 մայիս 14
Ի Կարին
Քոյր
ՀՐԱՅԵԱՅ
ԱՅԻ
Ինչո՞ւրն Տէտէանց ապարանը Լուսին-Միւրի Մամբրէին թարգմանութեան տպագրութիւնը մէկ կողմէն յառաջ տարած ժամանակ, միւս կողմանէ վանսորթին հաշակաւոր կրպակէրէն թարգմանութիւնն ալ պիտի տըտէ, որուն թարգմանութիւնը յաշակաւոր մը ձեռք կ'առարուած է :
Նմանապէս Հաղար եւ մէկ գիշերները Մեծ . Մ. Մամբրէանի ձեռք թարգմանութիւնը սպուիւ սկսած է, եւ ասոր համար բաժանորդագրութիւն պիտի բացուի :

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
ՄԱՅԻՏ
ԿԱՄ
ՆՈՐԱՏԻ ԿՆՈՋ ՄԸ ՅԵՏԱՏԱՐՆԵՐԸ
ԹԱՐԳՄԱՆՆԵՑ Գ. ՉԻՒՆԿԻՐԵԱՆ

Ինչպէս արդէն յայտնի է լեզուագէտ ազգայիններու , Լոճեն Սիւր Գաղղիացի հաշակաւոր հեղինակին զբրական վառքը կազմող եւ վիպասնական տարանքը հաշակոյ վերելուն մին ալ անոր ՄԱՅԻՏ կամ ՆՈՐԱՏԻ ԿՆՈՋ ՄԸ ՅԵՏԱՏԱՐՆԵՐԸ անուն երկն է : Մեծ Գ. Չիւնկիւրեան որ արդէն վիճթ օր Հիւկոյի անմահ ԹՇՈՒՄՆԵՐԸ թարգմանելով Հայ ազգը քաղաքակրթութեան գաղանկաւոր մասնակցելու եւ լուսաւորութեան ճշմարիտ սկզբանցը տեղեկացնելու անմտանալի ծառայութիւնը մատուց, ձեռնարկած է թարգմանել նաեւ ՄԱՅԻՏը շնորհիւ Տէտէանի Տպարանի, որու ազգային դրական յառաջադիմութեան նկատմամբ ըրած բարձր լի յատուցութիւնները նոյնպէս անմտանալի եւ երախտադիտութեան արժանի են : Մամբրէին ձեռագիր թարգմանութիւնը պատրաստ ըլ-

լալով սկսած է սպուիւ եւ արդէն անուշին հատորն ալ կը տը եւ ծախու հանուած է :

Մամբրէին թարգմանութիւնը չորս հատորի բաժնուած է, եւ մէկ մի հատոր թշնամիքու հատորներուն գիրքըն ու երեք հարիւր քանի չափ երեսուցի :

Պայմանք բաժանորդագրութեան .
Այժմէն բաժանորդութեան գինն է 65
Թշնամիքու եւ Գաղանկը թարգմանի
բաժանորդաց համար . . . . . » 60
Հրատարակուելէն ետք . . . . . » 80
Խուրքանչիւր հատոր . . . . . » 20
Կը ծախուի իրմիք Տէտէանի գրատունը, Պալիկ-Վիկիլ խանին մէջ եւ գրախոսա Պ. Հ. Շահլէքիւնիին քով . Պօլիս Գուսնու խան, թիւ 11, Տէտէանի գրատունը եւ արիւշ հայ գրախոսաներուն քով :

Մ Ա Մ Ս
ԻՐԵՆՅ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ԶԱՆՄԱՆԵՐԸ
ՀԵՂԻՆԱԿ
ՅԻՄԱՐԵԹ ՇԱՂԸ
ԹԱՐԳՄԱՆՆԵՑ
Պ. ԳԼՈՐԳ ՊՈՒՊԻ
ՁԵՄԻՈՒՆԻՍ
ՏՊԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՏԵՏԵԱՆ
1870
Կը ծախուի իրմիք Պ. Հ. Շահլէքիւնիին գրատունը, եւ Պարքէրի ֆէրլանէն թիւ 34 Պ. Գ. Պուպլի գրատաննալը : Կ. Պօլիս բողոք Հայ գրախոսանաց եւ զրուիչներու քով, նաեւ Ծիածան լրագրոյ գրատաննալը :
Գին 100 ժարա :

ՆՄՆՈՒՑՈՒՄ
Այս Գաղղի եւ Տէտէի մէջտեղը յունաց Պատրիարքարանի գիմարը ծովեղերայ գետին մը կայ ծախու 1660 կանգուն . ծովեղին կողմն ալ 400 կանգունի չափ գետինի վրայ շէնք մը կայ քարաշէն : վարի դատկինը երկու մարդակ ունի եւ վերը չորս սենեակ : Բարձր լրագրոյ գրատաննալէն կրնայ տեղեկութիւն ստանալ :

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ
ԸՆԹԱՅԲ ՓՈՒԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
27 ՄԱՅԻՍ
(ՍՄԱՆԵԱՆ ԼԻՐԱՅԻ ՀԵՏ 100 ԿՈՒՐԱՅԵՆ)
Լոստրա 3 ամիս դուրու 140 — 140/4
Մարտիկա » քրանք 22,33 — 22,93
ԸՆԹԱՅԲ ԳՐԱՄՈՑ
27 ՄԱՅԻՍ
Անդր . լիրա դուրու 140
Նաբոլեոն սակի » 87,46/40
Խմբակի առս » 39,40/40
Գերբիկ » 31,25/40
Հինգ քրանք » —
Հինգսոց » 102/4
Պրինձ » 111
ԿՈՍՏԱՆԳՆՈՒԹՅՈՒՆ 27 ՄԱՅԻՍ
ԱՐՄՏԻԲ
Յորեն կարծր Պէտարպիկա 32/2 — 33/2
» » Աղաբ 32/2 — 33
» » Պալլէք 32 — 33
» » Պարիկազ 31 — 32
» » Թէքիլազ 31 — 32
Կահուզ Աղաբ 30 — 31
» » Պէտարպիկա 30 — 31
Կիրքս Թուսա 30 — 31
Յորեն կանկուզ Պարիկազ 29 — 31

» » Վառնա 29—31
» » Պալլէք 29—31
Եղիպտացորեն Թուսա 43/2 —
» » Անասուլ .
Կարի Թուսա 43 —
» » Անասուլ . 42/4 —
ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ
ԽՈՋԱԿ ԶՈՐ
Պարսա զուրուշ
Անասուլ
Քօլոս քրանք ապրանք չկայ
Էտիրնէ
Ծակած
ԲԱՄՊԱԿ
Կելլէ հօխա 40/4 —
Խոմիր » 42 —
Ատանա » 40/4 —
Պարսկաստան » 9 —
Վրաստան » 9/4 —
ԲՈՒՐԳ
Անասուլու լուսարուած հօխա 40/4 —
» » լուսարուած » 7 —
» » լուսարուած » 11/4 —
» » չլուսարուած » 8 —
Վրաստան լուսարուած » —
» » կէս լուսարուած » 46 —
» » չլուսարուած » 22 —
Տօպրոնա » 8/4 —
Էտիրնէ Նէկիր » 6/4 —

Մ Ա Մ Ս
Պարսկաստան հօխա 41/2 —
Անասուլ » 40/4 —
ձեռնակ » 6 —
Ք Ե Յ Ի
Գալսերի Ա. տեսակ հօխա 45/4 — 46
» Բ. » 45 —
Էնկիւրի » 46/4 —
Թողաթ » 43/2 — 44
Կըլլէ » 44 — 43
Խողզաս » 44 — 44
Չորու » 44 — 42
Թ Ի Յ Թ Ի Ք
Էնկիւրի հօխա 50 — 51
Գալսերի » 48 — 50
Պէլազար » 50 — 51
Չէրքէզ » 48 — 50
Վան » 27 —
ԱՅ Ե Մ Ի Մ ՈՐ Թ
Ամասիա 7 — 8/4 կատր մէկ 0 . 1 .
Եօղկատ » » »
Սիւսա » » »
Կրկու » » »
Գալսերի » » »
Չ Ե Թ
Մուսանիա հօխա 8/4 —
Արլաբ » 8/4 —
Սաբէզ » 4/4 —
Միւրի » 8 —

Պրինձ Թողաթ Երկրին մէջ 9/4 — 40
Սալլի Գալսերի հօխա 48 — 22
Ա. Թիտ » 330 — 400
Քիթիթ » 22 — 28
Առաս » 4/4 —
Կատաս Անասուլ Բիլէ » —
Մեատաքս Պարսի Բէշա » 50 — 66
ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ
Կոստան Կոստան 100 հօխա 350 — 900
» Բ. » 730 — 820
Էնկէն » 46
Շաքար Կիւրի Անդր . կնդ . 240 — 245
» » Գաղղ . » 240 — 243
» Գրուի Գաղղ . » 282 — 300
Չայ Գոնկո հօխա 24 — 24
» Բէքո ծաղիկ » 56 — 65
Անագ դալայ Կենդ . 880/իր . 900
Պրիկազ (պիլէն) հօխա 7/4 —
Էնկէն Էրիկոս Պէլիկա » 418 — 430
» » Մատրուս » 430 — 460
Չէնք ասլաւ 400 հօխա քր . 407 — 410
Երկրի ձողակ » 60 —
» ասլաւակ » 72 —
» Էնկէն » 70 —
Քարիկի » 87 —
Բրինձ Կատիկոս 500 քիլ . քր . 37 — 38/4
Կարազ Եղ Ուս Կիւր . 43/4 —
Խալկար » 21 — 24